

Колесник Н. С.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ПРОБЛЕМА ЛЕКСИКОГРАФУВАННЯ ФОЛЬКЛОРНИХ ОНІМІВ (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ А. ІВАНИЦЬКОГО «УКРАЇНСЬКИЙ ОБРЯДОВИЙ ФОЛЬКЛОР ЗАХІДНИХ ЗЕМЕЛЬ: МУЗИЧНА АНТОЛОГІЯ»)

У статті розглянуто засадничі моменти побудови Словника фольклорних власних назв та наведено конкретні зразки словникових статей, виконаних на різножанровому оніміїному матеріалі, засвідченому в народнопісенній збірці, упорядкованій А. Іваницьким, «Український обрядовий фольклор західних земель: музична антологія (2012).

На практиці апробовано основні принципи укладання подібного лексикографічного проєкту: поліаспектність; жанровий принцип побудови окремого лексикографічного видання; денотативно-номінативний принцип групування матеріалу для розташування фольклоронімів у межах окремого словника; алфавітний принцип структурування словникових статей у межах одного класу онімів. Проведений аналіз засвідчив, що реалізація проголошеного принципу поліаспектності створює умови для повноцінної фіксації фактажу. Засвідчену онімію відзначатиме повнота реєстру, регіональне та жанрове розмаїття. Наведені кількісні показники вживань кожної власної назви, включно із варіантами, даватимуть змогу окреслити структуру українського фольклоронімного простору, виявити наповнюваність його ядра та периферії. Ілюстративна частина демонструватиме своєрідність текстової поведінки фольклорних власних назв, а також акумульовані ними культурні смисли. Інформаційна частина та дефініції (наведені за потреби) уточнюватимуть статус тих чи тих власних назв та особливості уживання, повідомлятимуть про властиві певній частині фольклоронімів текстові чи позатекстові конотації, символічність, здатність реалізовувати певні семіотичні опозиції тощо. Реалізація жанрового та денотативно-номінативного принципів групування матеріалу сприятимуть формуванню в науковців об'єктивного уявлення про національну фольклоронімію.

У подальшому укладання повної версії Словника фольклорних онімів забезпечить дослідників надійним матеріалом для вичерпних і ґрунтовних студій цієї своєрідної компоненти національної онімії, сформує оптимальні для ономаста умови дослідження матеріалу та способів його обробки.

Ключові слова: фольклоронім, фольклорна ономастика, словник фольклоронімів, словникова стаття, лексикографія.

Постановка проблеми. Будь-яка наукова галузь для отримання нових знань, для формування оптимальних умов дослідження та способів обробки матеріалу, для ґрунтовних і вичерпних його студій потребує серйозної лексикографічної бази.

Сьогодні слов'янське ономастичне словникарство – цілком сформована галузь. Проведений нещодавно аналітичний огляд здобутків ономастичної лексикографії (до уваги було взято праці ономастів одинадцяти слов'янських країн) засвідчив, що досягнення слов'янських учених у цій галузі доволі вагомі [10]. Щодо української ономастики, то лише впродовж кількох останніх десятиліть вийшло друком близько сотні різних

за обсягом, матеріалом і призначенням словників і поява частини з них стала подією не лише для національної лінгвістики. Насамперед, наголосимо на безперечних успіхах українських ономастів у лексикографуванні різних класів топонімів й антропонімів. Переважають серед таких лексикографічних проєктів комплексні, виконані на всеукраїнському та регіональному матеріалах праці. Наявні в українській ономастиці інверсійні словники географічних назв, нормативні словники. Упродовж останніх двох десятиліть вийшли друком українські ономастичні словники лінгвокультурологічного спрямування: «Словник конотативних власних назв» (2015) Г. Лукаш та словник «Назви міст України: лінгвокультуроло-

гічний словник» (2021) В. Котович. Власне, поряд із згаданими виданнями варто розпочати розмову про Словник фольклорних власних назв. Незважаючи на те, що, подаючи типологію словників, лінгвісти загалом усі ономастичні словники відносять до тих лексикографічних видань, «що описують словниковий склад мови з культурологічного погляду» [4, с. 378–379], на таке потрактування, гадаємо, заслуговує передовсім Словник фольклорних онімів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, актуальність дослідження. Справді, здатність оніма, зокрема і фольклорного чи насамперед фольклорного, ставати транслятором культурних смислів здавна приваблювала лексикографів. Рясно фігурують народнопоетичні власні назви в словниковому інвентарі і сучасних українських етнолінгвістичних видань та словниках міфології, зокрема найновіших (В. Войтович «Українська міфологія» (2002), В. Жайворонок «Знаки української етнокультури» (2006), «Україна в словах» (2004) за ред. Н. Данилюк тощо). Але, за нашими спостереженнями, фіксація фольклорних онімів у подібних лексикографічних працях мала і має вибіркового чи навіть епізодичного характер: жоден із відомих нам словників не має на меті повний опис власних назв фольклору, незважаючи на те, що в лексиці будь-якої з національних мов вони складають окрему підсистему, яка живе, розвивається і функціонує за своїми законами. Ба більше, лінгвофольклористи тривалий час навіть свідомо відмовлялися залучати онімію до словників фольклору через «відсутність спеціальних досліджень семантичної структури різних типів онімів у різних фольклорних жанрах» [1, с. 91]. Щоправда, 2021 року курські лінгвофольклористи М. Бобунова і О. Хроленко здійснили спробу проаналізувати деякі топоніми й антропоніми в аспекті фольклорної лексикографії [2]. Учені розглянули мотиви, пов'язані з уживанням потамоніма Дунай у російському фольклорі та навели присвячену йому словникову статтю, яка містить заголовне слово із кількістю вживань (*Дунай, Дунай-река, Дунай-реченька*), а також цитати-ілюстрації до кожного з них. Здійснений на основі наведеного фактажу аналіз дав змогу дослідникам зробити висновок про властивість фольклороніма акумулювати культурні смисли, які звичайні довідники із топонімії, як правило, не відтворюють [2, с. 95]. Також автори статті зазначили, що словники мови фольклору дають можливість відповісти на запитання, яке місце обіймають антропоніми у фольклорних текстах загалом і на кожній

території зокрема [2, с. 95]. Але в цьому випадку, на нашу думку, акцент зроблено не на засадах лексикографування онімів, детальній характеристиці цієї частини лексики, а на кількісному та якісному складі пісенного ономастикону як специфічній рисі мови фольклору, тобто йдеться про лексикографування власних назв для цілей лінгвофольклористики, а не ономастики. Насамкінець на основі зафіксованих наявними конкордансами відтопонімних назв, частина з яких сьогодні має «затемнену» семантику, автори розмірковують про семантичну своєрідність фольклорного слова, генезу «темних» слів, художню функцію відтопонімних утворень, їхній діалектний та ідіолектний аспекти тощо. Резюмуючи курські дослідники переконують, що саме завдяки фольклорній лексикографії «збільшуються можливості евристики лінгвофольклористичного підходу до вирішення проблем фольклорної семантики, морфеміки, жанрової і територіальної диференціації народнопоетичної мови» і що «фольклорна лексикографія здатна поставити цікаві дослідницькі питання в галузі ономастики та запропонувати можливі відповіді на них» [2, с. 85–86]. З цим твердженнями не можемо не погодитися, але, на жаль, у статті не сформульовані засади творення подібного видання, не описано принципи його макро- і мікроструктури. Отже, відсутнє усвідомлення онімійної лексики як структурованого простору в межах національної лексики. А здійснені спроби розглянути деякі топоніми й антропоніми в аспекті фольклорної лексикографії переконують про спрямованість такого словникарства передовсім на потреби стилістики, дослідження особливостей мови фольклору, а не ономастики. Отже, питання створення Словника фольклорних власних назв та засад їх лексикографування для потреб науки про власні назви все ще залишаються актуальними.

Мета статті, виклад основного матеріалу. Про українську фольклоронімію як цілісне явище, один із підпросторів загальнонаціонального онімного простору; її місце як в онімійній, так і загалом лексичній системі української мови та вплив на формування вітчизняної системи називання йшлося в наших попередніх дослідженнях [7], ми вже обговорювали основні принципи макроструктури словника фольклорних онімів, а також схему побудови словникової статті [8; 9]. У пропонованій розвідці доповнимо сказане та, подаючи приклади лексикографування власних назв, засвідчених текстами однієї зі збірок фольклору, продемонструємо можливості

їхнього використання для вивчення національної фольклорної онімії.

Будь-який лексикографічний проєкт розпочинається із формування джерельної бази, її повнота й авторитетність є обов'язковою умовою його успішності. Якщо говорити загалом про джерела фактичного матеріалу в нашому випадку, то ними можуть бути лише ті видання усної народної творчості, стосовно науковості принципів укладання яких немає жодних сумнівів та в яких подано інформацію про місце і час запису переважної частини фольклорних текстів. Збірка «Український обрядовий фольклор західних земель: музична антологія (Бесарабія. Бойківщина. Буковина. Волинь. Галичина. Гуцульщина. Закарпаття. Лемківщина. Підляшшя. Поділля. Полісся. Покуття. Холмщина)», упорядкована відомим дослідником українського музичного фольклору А. Іваницьким, цілком відповідає цим вимогам. Як засвідчує сам укладач у передмові до збірки, у книзі вміщено обрядові пісні з регіонів, найбагатших в українському фольклорі (і в цілому в Слов'янщині) на обрядові пісні, у будові й виконанні яких «збереглися численні рештки світогляду й музичного мислення наших пращурів від епохи землеробського неоліту та індоєвропейської доби» [6, с. 5]. Власне, ця, зазначена вище здатність обрядових текстів робить їх одним із найцінніших джерел для Словника фольклорних онімів, цінність якого полягає і у фіксації давніх культурних смислів. Важливо, що «збірник укладено за польовими та архівними записами й публікаціями ХІХ–ХХІ століть» [6, с. 5] (що є запорукою їхньої автентичності), які здебільшого паспортизовані [6, с. 8], останнє дає можливість чітко локалізувати в часі і просторі вжиті в них оніми, визначити ареали побутування конкретних власних назв, регіональні особливості їхнього репертуару та моделей найменувань, особливості конотативного наповнення, що важливо як для лінгвокультурологічного, так і для ономастичного аналізів. Окрім того, відзначимо різножанровість фактажу, що дає змогу характеризувати жанрову специфіку пісенної онімії.

У процесі лексикографування дотримуємося запропонованих в попередніх публікаціях принципів побудови макроструктури Словника фольклорних власних назв: *поліаспектність*; *жанровий принцип побудови окремого лексикографічного видання*; *денотативно-номінативний принцип групування матеріалу в межах окремого словника*; *алфавітний принцип структурування статей словника в межах одного класу онімів*.

Коротко про них. Щоб дати об'єктивне уявлення про онімний простір українського фольклору, словник має відзначатися повнотою реєстру, фіксувати актуальність окремих онімів і виразів з ними, давати можливість окреслювати ареали їх побутування, виявляти своєрідність текстової поведінки, а також акумульовані ними культурні смисли. Отож після реєстрового слова (ним є онім у зафіксованій ономастичними словниками офіційній формі або, за його відсутності, найуживаніший варіант фольклороніма; не використовуване в аналізованих текстах реєстрове слово позначаємо знаком астериска, що вказуватиме на його гіпотетичний характер) подаємо загальну кількість уживань. Такі дані дають можливість окреслити ядерно-периферійну структуру фольклоронімного простору загалом, так і будь-якого жанру, визначити мовні пріоритети, а також забезпечать надалі умови зіставного аналізу. Під час підрахунків не беремо до уваги повтори одного і того ж імені для найменування одного і того ж денотата, що має значення для дослідження поетики фольклорного тексту і не є суттєвим для вивчення онімії фольклору. Варіанти фольклороніма подаємо не за алфавітом, а за кількісними показниками, що допоможе окреслити ядерну зону варіантів кожного оніма, а за відсутності офіційної форми визначити, який з них буде використано як реєстрове слово.

Кожен із варіантів фольклороніма супроводжує ілюстрація. Оскільки власна назва є частиною фольклорного тексту як функціонально замкненої системи естетично організованих мовних засобів, то й особливості її функціонування зумовлені не лише онімним статусом, а й функціонально спрямованістю тексту, контекстуальним оточенням. Саме в тексті власна назва обростає безліччю смислових зв'язків, складних асоціацій і конотацій. Отже, підібрані цитати-ілюстрації покликані якомога повніше відображати конотаційний шар семантики фольклороніма, його найбільш типові синтагматичні зв'язки, участь у стійких поетичних прийомах, фольклорних формулах тощо. А часова і просторова локалізація ілюстрацій забезпечать виявлення територіальної, жанрової та національної специфіки ужитих в ній онімів. Зважаючи на мандрівний характер творів фольклору, збереженість власних назв текстами у різночасових записах з різних територій може бути суттєвою для лінгвокультурологічного аспекту їх вивчення. На завершення ілюстрації вказуємо сторінку, на якій її засвідчено в аналізованому нами виданні, що важливо для подальшої роботи над укладанням словника на основі багатьох джерел.

Додаткова, інформаційна частина у Словнику фольклоронімів буде спорадичною, бо інформува- тиме устами збирача, редактора збірки або укла- дачів словника про властиві певній частині фоль- клоронімів текстові чи позатекстові конотації, символічність, здатність реалізовувати певні семі- отичні опозиції, особливості уживання, статус тощо. Наприклад, власну назву *Дюндя*, що трапи- лася в тексті весняної гри-хороводу із Закарпаття (*Гоя дюндя, гоя, Послала нас кральовна*), супро- воджує примітка редактора: «В. Гошовський комен- тує так: «Гоя дюндя» – заспів та приспів веснянки. Він не має визначеного змісту. Весняна гра- хоровод «гоя дюндя». – Гошовський В. Украинские песни Закарпатья. – М., 1968, с. 294–296. Пока- зова для лемківського фольклору» [11, с. 233]. Засвідченість власної назви у складі вигукового, спонукального рефрену (стосунок таких словес- них формул в обрядових піснях до сакральних ритуалів доведено) веснянковою танковою грою (давність цієї верстви обрядової поезії теж не викликає сумнівів), до того ж у записках із Лемків- щини, з одного боку, може свідчити, що її запози- чено разом із танковою грою в словаків, найближ- чих сусідів цієї етнічної групи українців, з іншого боку, як відомо, на пограниччі часто краще захо- вуються архаїчні мовні риси, а тому можна відсто- ювати її автохтонність. Усе сказане вище щонай- менше дає підстави розглядати аналізовану назву як потенційний міфоперсонім.

Інколи функцію інформаційної частини може виконати паспортизація ілюстрації. Так, наприклад, вказівка на те, що веснянка записана в Залуччі Чемеровецького району Хмельницької області, чітко ідентифікує ужиту в ній власну назву *Залуччя* як комонім, назву сільського поселення, а не як, наприклад, мікротопонім (*З Залуччя до Нігня Сте- жечка нерівна* (1979, с. *Залуччя Чемеровецького р-ну Хмельницької обл.*) с. 204).

Стосовно дефініції як обов'язкового елемента словникової статті, то традиційні власні назви загальнозрозумілі і мають стандартний для пред- ставників певної етнокультури набір ознак та асоціацій, пояснення потребуватимуть, зазвичай, оніми, уживання яких обмежене територіально й жанрово. Такими найчастіше є антропоніми в історичних піснях (використовувані у відмінній від офіційної назви формі), мікротопоніми, які нерідко потребуватимуть ремарки, який геогра- фічний об'єкт вони номінують, де розташовані і чи вживані донині, казкові назви та міфоніми. Наприклад, у нашому мінісловнику в словнико- вій статті про вже згаданого вище *Дюндю* можна

відіслати до пояснення в «Етимологічному слов- нику української мови» [5, с. 578] або подати тлумачення: *Дюндя* – «Етимологічний словник української мови» приспів *Гоя-дюндя, гоя!* вважає запозиченням від словаків, які, в свою чергу, запозичили його з угорської весняної гри обрядового характеру. А вжиту в приспіві назву *дюндя* М. Мак- симович пояснював як ім'я західнослов'янської богині [5, с. 578]. Я. Коллар убачав у приспіві ім'я слов'янського бога любові, а всю гру вважав частиною ритуалу на честь богині Лади. І. Верх- ратський у статті «Гоя, дюндя і собітки на Угор- ській Русі» (1899) приспів *гоя-дюндя* трактує як залишки культу божеств Лада й Лади, що відпові- дали за лад у світі, передовсім у сімейному житті та господарстві [3].

Наскрізьним, на нашу думку, у майбутньому словнику має бути жанровий принцип побудови. Жанр у фольклорі – це окремий варіант куль- турно-мовної картини світу, тому, власне, саме в межах конкретного жанру варто розпочинати опис її онімного складника. Лише наступним кроком буде зіставлення функціонування тієї чи іншої власної назви у різних жанрах фоль- клору. Наприклад, в обрядових піснях різдвяного циклу аналізованої збірки вживаним є особове, на перший погляд, ім'я *Василь*, але найчастіше воно номінує в цих текстах не людину, а виразно нехристиянський персонаж, міфологічного героя карнавального обряду маланкування: ***Василь (1), Васильчик (2):*** *Гей, Василю, та озми ня – Буду з мене господиня! Буду тобі роботати – До полу- дня в літі спати.* (1969, с. *Зелений Гай Заліщиць- кого р-ну*) с. 146; *Ой ченчику Васильчику, Посію тя в городчику. Буду тебе доглядати, Сім раз на день поливати* (1969, с. *Зелений Гай Заліщицького р-ну*) с. 145; *Ой чінчику-васильчику, Посію тебе в городчику. Буду тебе шанувати, Три рази на день поливати* (1967, с. *Вашківці Вижницького р-ну*) с. 147).

Натомість у купальських піснях ім'я називає конкретного хлопця, ймовірного учасника літ- ніх молодіжних забав: ***Василько (2), Васюня (1):*** *Ой нині свято Яна, Яна, Вийшла Галина гарно вбрана...Один Василько не встидався, Взяв за рученьку і звитався* (1973, м. *Кам'янець- Подільський Хмельницької обл.*) с. 307; – *Садком, Васильку, садком, садком, В мене горілка з мед- ком, з медком* (1973, м. *Кам'янець-Подільський Хмельницької обл.*) с. 307; *Ой на ївана на Купайла, Там ластівочка купалася. На берижечку суши- лася, Дівка Маруся журилася. Йа ше рушничків ни напала, Йа вже Васюню сподобала* (1973,

с. Меджибіж Летичівського р-ну Хмельницької обл.) с. 305).

Одним із наскрізних, власне ономастичних принципів подачі матеріалу в пропонованому словнику є денотативно-номінативний. З огляду на те, що онімний простір чітко поділений за розрядами на окремі фрагменти: антропонімний, топонімний, теонімний, зоонімний тощо, які через особливості їхніх денотатів вирізняються специфікою існування, організацією знань, словникові статті впорядковані за цим же принципом. А вже в межах розрядів подаємо власні назви за алфавітом.

Як ілюстрацію наведемо кілька (з огляду на обмежений обсяг публікації) фрагментів укладеного за збіркою А. Іваницького Словника фольклорних онімів.

ЩЕДРІВКИ

ЖІНОЧІ ІМЕНА

Марія (2)

Марійця (1), Марусуня (1): *Тиї гроши не полова, Но Марійця чорноброва. (1927, с. Адамівка на Поділлі) с. 115; Красная панна, чом Марусуня. Пір'я збирала, в фартушок клала, С фартушка брала, віночок вила. (2004, с. Гаї Верхні на Дрогобиччині) с. 129.*

ЧОЛОВІЧІ ІМЕНА

Володимир* (1)

Володя (1): *Там пан Володя сіно коси, Ой коси, коси, перед коня носи. (1979, с. Клембівка Ямпільського р-ну Вінницької обл.) с. 113.*

Михайло (1)

Михайло (1): *Вінчуєм тебе, пане Михайле, Не сам з собою – з челядкою. (2000-і, с. Вербівці Городенківського р-ну Івано-Франківської обл.) с. 124.*

ОЙКОНІМИ

Львів (1)

Львів (1): *Ци дома, дома, господареньку? Рефрен: Щедрий вечір, сьвітій вечір! Челядка каже, що нема го дома, Що нема го дома, поїхау до Львова. (до 1902, с. Ходовичі) с. 125.*

ТЕОНІМИ

Бог (10)

Бог (10): *Йа стережи, Боже, свого товару, свого товар[у]. (1986, с. Гнатків Томашпільського р-ну Вінницької обл.) с. 111; Щасти, Боже, вашому товару. І товару, і вашому статку, Щоб не мали ніколи пропадку (2000-і, с. Грабарівка Могилів-Подільського р-ну Вінницької обл.) с. 114; Вроди, Божеи, пишниченьку, Пишниченьку на проскурниченьку. (1985, с. Оселівка Сокирянського р-ну Чернівецької обл.) с. 117; А Свята Діва*

їсточки носить, їсточки носить та й в Бога просить. (1985, с. Оселівка Сокирянського р-ну Чернівецької обл.) с. 117; Роді, Боже, сливи, Щоб були щасливі. Щодрий вечор, добрий, Дай нам, Боже, добре! (1988, с. Крупове Дубровицького р-ну Рівненської області) с. 121; Ой пошли ж, Боже, довгого, віку, Та й діждати вам Нового року. (до 1991, Волинь) с. 123; Дай же ти, Боже, сиу кониченька, Жебис ним їздиу межи копоньки, Як місиченько межи звівдоньки. (до 1902, с. Ходовичі) с. 125; Добрий вечір тобі, пане господар'ю, на Новий рік, Дай же вам, Боже, щастя і здоров'я на Новий рік. (1994, с. Дмитровичі, Звенигородщина) с. 128; Дай же ти Боже в городі зільи, вдома весільи. (2004, с. Гаї Верхні на Дрогобиччині) с. 129; Роді, Боже, жито, Жито, пиценіцу, Горох, чечевицу. (1999, с. Мокре гм. Більськ, пов. Більськ) с. 132.

Господь (5)

Господь (3), Господь Бог (2): *Дасть вам Господь коляди, пиріжки, коляди пиріж[ки]. (1986, с. Гнатків Томашпільського р-ну Вінницької обл.) с. 111; А на тій сосні Сам Господь сидить, Сам Господь сидить, далеко видить. (1985, с. Оселівка Сокирянського р-ну Чернівецької обл.) с. 117; В третіх воротах сам Господь ходить, Сам Господь ходить, ключі тримає, Ключі тримає, рай відмикає, Рай відмикає, душі пускає. (до 2001, с. Вербівці Городенківського р-ну Івано-Франківської обл.) с. 124; Бувай же здороу, господареньку, І сам с собоююу, з своєюю жаноууу, І з діточками, йа с квіточками, І з усім домом, з Господом Богом. (до 1902, с. Ходовичі) с. 125; Гречная панно, чом розуменька. Не сама с собою, йа з вітьцом, з маткою, З вітьцом, з маткою, з усьоу челядкою, Із цілим домом, з Господом Богом! (до 1902, с. Ходовичі) с. 127.*

Ісус Христос (2)

Ісус Христос (1), Сус Христос (1): *Йа цюлюйте, хлопці, Суса Христа в ніжки, Суса Христа в ніж[ки]. (1986, с. Гнатків Томашпільського р-ну Вінницької обл.) с. 111; Сам Ісус Христос за плугом ходи, на Новий рік, А його Матінка їсти му виноси, на Новий рік. (1994, с. Дмитровичі, підльвівська Звенигородщина) с. 128.*

АГІОНІМИ

Богородиця* (3)

Панна Марія (1), Свята Діва(1), Матінка(1): *Панна Марія На престолі стояла, Два крижі тримала. (1999, с. Орішків, гм. Гайнівка, пов. Гайнівка) с. 133; А Свята Діва їсточки носить, їсточки носить та й в Бога просить. (1985, с. Оселівка Сокирянського р-ну Чернівецької обл.) с. 117; Сам Ісус Христос за плугом ходи, на Новий*

рік, А його Матінка їсти му виноси, на Новий рік. (1994, с. Дмитровичі, підльвівська Звенигородщина) с. 128.

ГЕОРТОНІМИ

Віддання Різдва*

Щедрий вечір (13): Щедрий вечір на Святий вечір! (1985, с. Оселівка Сокирянського р-ну Чернівецької обл.) с. 117; Добрий вечір, щедрий вечір Цьому газді на весь вечір! (1962, с. Киселиці Вижницького р-ну Чернівецької обл.) с. 119; Щедрий вечір, добрий вечір, Чи є вдома пан господар? (1966, с. Черче Чемеровецького р-ну Хмельницької обл.) с. 116; Пане господару, ой стояло древо. Щедрий вечір, добрий вечір. (1988, с. Городище Рівненського р-ну) с. 120; Ходів-походів місяць по небу. Щедрий вечор! (1988, с. Крупове Дубровицького р-ну, Рівненщина) с. 122; Стоїть церковця та й на схід сонця. Щедрий вечір, добрий вечір! (до 1991, Волинь) с. 123; Ой вірли, вірли, сивий соколю, Щедрий Святий вечір Божий, Високо сидиш, далеко видиш. (до 2001, с. Вербівці Городенківського р-ну) с. 124; Ци дома, дома, господареньку? Рефрен: Щедрий вечір, сьвітій вечір! Челядка каже, що нема го дома, Що нема го дома, поїхау до Львова. (до 1902, с. Ходовичі) с. 125; Там на річеньці, на бистрі водици. Рефрен: Щедрий, добрий, сьвітій вечір. Білю білила, батенька просила (до 1902, с. Ходовичі) с. 126; По горі, горі пава ходила. Щедрий вечір, добрий вечір! Пáva ходила, пір'я губила. (2004, с. Гаї Верхні на Дрогобиччині) с. 128; Щудрий вечур, добрий вечур, На Новий руок, на здоровй... (1999, с. Малинники, гм. Орля, пов. Більськ, Підляшшя) с. 133; Щедрий вечир, щедрівочка, Залітає ластивочка. Ластивочка залітає, Господара розбуджає. (1927, с. Адамівна на Поділлі) с. 114; Щедрий вечір, щедрівочка, Прилетіла ластівочка. (1971, с. Ревна Сторожинецького р-ну) с. 129; Щедрий, щедрий, щедрівниця, Прилітїла ластівниця, Сїла-впала, зацебетала, Викликала господара (1973, с. Меджибіж Летицького р-ну Хмельницької обл.) с. 115.

Новий рік (5)

Новий рік (4), Новий руок (1): Щоб цей Новий рік да був кращій, як торік. (1988, с. Городище Рівненського р-ну) с. 120; Ой пошли ж, Боже, довгого, віку, Та й діждати вам Нового року. (до 1991, Волинь) с. 123; Добрий вечір тобі, пане господар'ю, на Новий рік, Дай же вам, Боже, щастя і здоров'я на Новий рік. (1994, с. Дмитровичі, підльвівська Звенигородщина) с. 128; За ті дари, што сте дали, Обисте ся добрі мали, Винчуєме вам щасливий Новий рік. (1949, с. Прикра, окр. Свидник, Пряшівський край) с. 135; Щудрий

вечур, добрий вечур, На Новий руок, на здоровй... (1999, с. Малинники, гм. Орля, пов. Більськ, Підляшшя) с. 133.

МІФОПЕРСОНІМИ

Василь (1)

Василь(1): Васильєва мати Пошла гоготати, А Василь за єю, Пустив головнею. (1999, с. Орішково, гм. Гайнівка, Підляшшя) с. 131.

СТРОФІЧНІ ВЕСІЛЬНІ ПІСНІ

ЖІНОЧІ ІМЕНА

Ганна* (2)

Ганя (1), Ганичка (1): Я казала, Ганю, ще не ввідавайся, Розчеси си косу-росу, міртов зати-кайсь (8.10.1994, с. Селиська, Звенигородщина) с. 444; Запрігам, запрігам, хоц ся поплянтали, Ици мі Ганичку до ручок не дали. (1955, с. Волиця, повіт Сянік, Лемківщина) с. 456.

Марина* (3)

Мариня (3): Поза городом бистра річенька з новими кладойками, Кудà нам ішла молода Мариня із своїми дівойками; Молода Мариня на посаді сіла; Чом ти не снідаєш, молода Мариню, у свого батейка (1914, с. Мікуліне на Холмиціні) с. 448-449.

Марія* (2)

Марька (1), Марі (1): — Шідай, Марько, шідай под желєний венєц. (1950-ті, с. Антонівка Ужгородського р-ну) с. 455; Попать, Марі, попать у средни облачок, Як твoй отец плаче, легінь-неборачок.

ЧОЛОВІЧІ ІМЕНА

Василь (1)

Василь (1): Запрігай, Василю, до воза конички. (1955, с. Волиця, повіт Сянік, Лемківщина) с. 456.

ТЕОНІМИ

Бог (3)

Бог (3): Ой крикнув староста на буярці свої, Ой милий мій Боже, на буярці свої (кін. ХХ ст., с. Нижня Яблінка Турківського р-ну Львівської обл.) с. 446; Зьйди, Боже, з неба, бо Тя нам ту треба (1970-ті, м. Борислав, Львівська обл.) с. 457; А ші сі заплачеш ту седму неділю: – Боже мій миленький, де я са подію? (1961-1962, с. Острожниця, окр. Гуменне, Словаччина) с. 460.

АГІОНІМИ

Богородиця* (1)

Божя Матір (1): Зьйди, Боже, з неба, бо Тя нам ту треба, И Ты, Божя Мати, вінкьї зачынати (1970-ті, м. Борислав, Львівська обл.) с. 457.

МІФОНІМИ

Ладо (1)

Ладо (1): Ладо! Ладо! Брат сестроньку за стів веде, Ладо! Ладо! Ведучи, і' научіє (1913, с. Підберезці поблизу Львова) с. 443.

Загалом проаналізований лексикографічний матеріал засвідчив, що в обрядових піснях, зафіксованих збіркою, (а це 564 тексти) найуживанішою є сакральна онімія: сукупно теоніми, агіоніми, геортоніми, міфоніми (до уваги не взято поодинокі приклади біблісантропонімів, біблієтопонімів та бібліонімів: *Адам, Єва, Вифлієм, Псалтир*) кількісно переважають навіть особові імена. Якщо нам трапилося 77 уживань чоловічих і 94 уживання жіночих особових імен, то лише кількість використань теонімів й агіонімів складає 156 одиниць, а ще ми зафіксували 42 вживання геортонімів і 14 – міфонімів. Пояснює таку кількісну перевагу сакральної онімії над реальною те, що, власне, обрядові пісні належать до найдавніших шарів народної пісенності і виникли в межах давніх язичницьких ритуалів, під час яких громада, очолювана жерцем, зверталася до небесних сил. Лексема *Бог* (варіанти *Божухно, Пан Біг*) засвідчена 76 разів, що, як переконують наші студії на ширшому пісенному матеріалі, є сталою для народнопісенного онімного простору тенденцією, бо ядро його формують універсальні в різні епохи назви, такі як *Бог, Мати Божя, Різдво* та ін. уживання яких є безперервним упродовж язичницької та християнської релігійних парадигм. Власне християнські оніми (згадані вище біблісантропоніми, біблієтопоніми та бібліоніми: *Адам, Єва, Вифлієм, Псалтир*), які ввійшли в народну традицію значно пізніше, перебувають на периферії.

Якщо ж говорити про реальні оніми, то, попри обмеженість зафіксованого матеріалу, наприклад, лише у весільних піснях до особового імені *Анна (Ганна)* нам трапилися три регіонально марковані варіанти: *Гануся (1), Ганнутя (1), Ганя (1): Йшла Гануся, дістала, Калиноньку ломала. (1979, с. Залуччя Чемеровецького р-ну Хмельницької обл.) с. 380; І в первій раз та в Божий час! Бла-*

гослови, Божу... Благослови, Божу, Ще й отець і мати, Молодій Ганнуті Віночок зачинат[у]. (1988, с. Унгри Окницького р-ну (Молдова) с. 383; Ой там Ганя красу сїє, Красу сїє, розум сад[ить]. (1985, с. Вороновиця Кельменецького р-ну Чернівецької обл.) с. 386.

Проведений на основі укладеного словника короткий аналіз переконує, що реалізація проголошеного принципу поліаспектності створює умови для повноцінної фіксації фактажу. Засвідчений кількісний та якісний склад фольклорної онімії відзначається регіональним та жанровим розмаїттям. Наведені кількісні показники вживань кожної власної назви, включно із варіантами, дають змогу окреслити структуру українського фольклорного онімного простору, виявити наповнюваність його ядра та периферії. Ілюстративна частина здатна демонструвати не тільки своєрідність текстової поведінки фольклорних власних назв, а й акумульовані ними культурні смисли. Інформаційна частина та дефініції (наведені за потреби) можуть сприяти уточненню статусу тих чи тих власних назв та особливостей їхнього вживання тощо.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Зрозуміло, лексикографування власних назв усної словесності не є самоціллю: як і будь-який інший з ономастичних лексикографічних проєктів, Словник фольклорних онімів забезпечить дослідника надійним матеріалом для ґрунтовних студій цієї своєрідної компоненти національної онімії, сформує оптимальні для ономаста умови дослідження матеріалу та способів його обробки, сприятиме формуванню об'єктивного уявлення про національну фольклоронімію. Окрім того, через специфічність інформації, яку він акумулюватиме, словник стане в пригоді етнографам, культурологам, історикам, географам, літературознавцям та ін.

Список літератури:

1. Бобунова М. А. Фольклорная лексикография: становление, теоретические и практические результаты, перспективы. Курск, 2004. 240 с.
2. Бобунова, М. А., Хроленко А. Т. Народно-поэтическая ономастика в аспекте фольклорной лексикографии. Вопросы ономастики. 2018. Т. 18. № 1. с. 85–112.
3. Верхратський І. Гоя, дюдя і собітки на Угорській Русі. Діло. 1899. Ч. 191.
4. Дубичинский В. В. Лексикография русского языка. Москва: Наука: Флинта, 2008. 432 с.
5. Етимологічний словник української мови: в 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; редкол. О. с. Мельничук (головний ред.) та ін. Київ, 1982. Т. 1. 632 с.
6. Іваницький А. І. Обрядові пісні та їх генеза (вступна стаття). Український обрядовий фольклор західних земель: музична антологія (Бесарабія. Бойківщина. Буковина. Волинь. Галичина. Гуцульщина. Закарпаття. Лемківщина. Підляшшя. Поділля. Полісся. Покуття. Холмщина). Вінниця: Нова Книга, 2012. с. 8–65.
7. Колесник, Н. с. Онімія української народної пісні. Чернівці: Технодрук, 2017. 368 с.
8. Колесник Н. с. Основні засади створення словника. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. Луцьк, 2013. Вип. 25 (274). с. 9–15.

9. Колесник Н. с. Структура статті в словнику фольклоронімів (на матеріалі бурлацьких та наймитських пісень). Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. Луцьк, 2014. Вип. 2 (279). с. 7–14.

10. Крюкова И. В., Супрун, В. И. Пути развития славянской ономастической лексикографии: аналитический обзор. Вопросы ономастики. 2021. Т. 18. № 3. с. 238–269.

11. Український обрядовий фольклор західних земель : музична антологія (Бесарабія. Бойківщина. Буковина. Волинь. Галичина. Гуцульщина. Закарпаття. Лемківщина. Підляшшя. Поділля. Полісся. Покуття. Холмщина)/ відп. ред. Г. А. Скрипник; упоряд. та вступ. ст. А. І. Іваницького. Вінниця: Нова Книга, 2012. 624 с.

Kolesnyk N. S. THE PROBLEM OF ENTERING FOLKLORE ONYMS INTO DICTIONARIES (BASED ON A. IVANYTSKYI'S COLLECTED WORKS "UKRAINIAN RITUAL FOLKLORE OF WESTERN LANDS: MUSICAL ANTHOLOGY")

The article is a continuation of a number of author's publications dedicated to lexicographical studies of folklore onyms. It is proven that an issue of compiling a Dictionary of folklore proper names, that would systemically register folklore onymy, was based depending on its specific features on special principles of description is a topical issue today.

The paper dwells on the key moments of designing such lexicographical project and concrete samples of the dictionary entries are provided. The entries are based on different genres material found in a collected works compiled by A. Ivanytskyi Ukrainian ritual folklore of western lands: Musical anthology (Besarabia, Boikivshchyna, Bukovyna, Volyn, Halychyna, Hutsulshchyna, Zakarpattia, Lemkivshchyna, Pidliashshia, Podillia, Polissia, Pokuttia, Holmshchyna).

The main principles of compilation of similar lexicographic project was put into practice: polyaspect character; genre principle of compiling a lexicographic publication; denotative and nomination principle of collecting the material to place folklore onyms within a separate dictionary; alphabetical principle of compiling dictionary entries within the same class of onyms. The performed analysis revealed that carrying out a principle of polyaspectness sets out conditions for recording factual material. Compiled onymy will have full description of the register, and regional and genre diversity. The statistical data is provided for each proper name including its variants that will enable to describe the structure of Ukrainian folklore onym space, trace its kernel and peripheral structure. The illustrations will demonstrate textual use of folklore proper names and their cultural senses. Definitions and information parts (provided if necessary) will specify the status of proper names and peculiarities of their use, will provide inherent to some folklore onyms textual and extra textual connotations, symbolism, ability to be used in semiotic oppositions, etc. Application of genre and denotative and nominative principles of classification of material will facilitate an objective picture about national folklore onymy in scholars of the subject.

Compiling unabridged Dictionary of folklore proper names will supply scholars with relevant material for comprehensive and in-depth studies of this component of national onymy, form optimal conditions for onomast's studies of the material and types of its analysis.

Key words: *a folklore onym, a folklore onomastics, a dictionary of folklore onyms, a dictionary entry, lexicography.*